

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЕТНОПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження. За роки незалежності в нашій державі було створено юридичні умови для формування єдиної системи забезпечення реалізації прав національних меншин, яка складається з міжнародних та вітчизняних правових актів, зокрема підзаконних актів державних органів виконавчої влади; цільових програм загальнодержавного і місцевого рівнів, спрямованих на розвиток національних меншин, системи державних органів загальної та спеціальної компетенції, до сфери повноважень яких належать питання реалізації державної етнополітичної політики тощо [4]. Відтак принцип рівності прав та свобод громадян, незалежно від їхнього національного (етнічного) походження, раси, віросповідання, мови, було покладено в основу етнополітичної політики [5, с.31]. **Метою дослідження** є дослідження ключових прав у сфері регулювання етнополітичних відносин в Україні. **Об'єктом дослідження:** виступають національні права. **Предметом дослідження:** є правові засади етнополітики української держави. **Завдання дослідження:** пошук національних прав через які повинно відбуватися втілення етнополітики. Напрацювання в досліджуваному напрямку в Україні почалися ще у 1990-х роках. На жаль, етнополітичні питання в Україні постійно були не лише предметом наукового інтересу, а й об'єктом політичних спекуляцій. На державному рівні упродовж десятиліть спостерігалось певне самоусунення власне держави від регулювання етнополітичних процесів. Наслідком цього стало відставання політико-правового оформлення державної етнополітики від реальних етнополітичних процесів. Вперше бачення науковцями етнополітичної моделі були представлені для громадського обговорення у 1992 – 1993 рр. у статтях В. Євтуха, М. Панчука, І. Кураса, О. Майбороди та інших. Вже в 1994 р. Міністерство у справах національностей, міграції та культур доручило групі науковців на чолі з Ю. Римаренком розробити модель теоретико-методологічних та політико-правових засад етнополітичної політики держави. Результатом роботи цієї групи науковців став документ під назвою «Теоретико-методологічні та політико-правові засади етнополітичної політики (Модель)». Важливим елементом Моделі було приділення особливої уваги механізмам здійснення етнополітичної політики, моделюванню етнополітичних відносин, інформаційному забезпеченню державної політики у етнополітичній сфері. На основі Моделі було розроблено перший проект Концепції державної етнополітичної політики [3, с. 464–483], поданий на розгляд Кабінету Міністрів України у 1995 р. Розробка Концепції державної етнополітики перетворилася на довготривалу традицію у формуванні етнополітичного законодавства, а законодавча база у сфері етнополітичних відносин тим часом не вдосконалювалася. Було створено багато проектів Концепції державної етнополітики, проте багато з них зазнавали критики [1]. Натомість, втілення етнополітики має відбуватися через забезпечення національних прав, до яких належать: 1. Право на вільну національну самоідентифікацію. Згідно з ним кожна людина має право вільно обирати національну належність або ж визнавати себе особою без національності. Національність громадян деяких держав у державних документах не фіксується. Проте, це не виключає можливості національних кадастрів (реєстрів), у які на добровільній основі може бути внесена певна особа з правом вільного виключення з них. Подібні кадастри складають з метою статистичного обліку національних потреб, для правозахисної діяльності. 2. Право народу (нації) на самовизначення. Всі народи користуються ним відповідно до міжнародних пактів про права людини. Це означає, що кожна людина має право вільно забезпечувати свій політичний статус, економічний, соціальний та культурний розвиток. В основі народу як суб'єкта самовизначення знаходиться, як правило, кожний етнос, з яким ідентифікується певна територія. 3. Право на національно-територіальну автономію. Ним користуються етноси, які з різних причин не можуть створити свою державність, а також народи (субетноси), що компактно мешкають за межами своїх державних утворень. Національно-територіальна автономія передбачає створення національних адміністративно-територіальних одиниць з відповідними органами місцевого самоврядування, які з урахуванням місцевих особливостей у межах чинного законодавства розробляють і реалізують заходи щодо задоволення національних потреб населення. Нерідко право на національно-територіальну автономію піддається серйозній критиці, оскільки його реалізація містить потенційну загрозу цілісності держави (особливо унітарної). 4. Право на культурно-національну автономію. Її доцільність очевидна в тих випадках, коли національність, що компактно мешкає, не становить більшості населення регіону й у містах. У такій ситуації свої національно-культурні потреби субетноси забезпечують через діяльність національних громад (національно-культурних товариств, центрів, асоціацій) або ж спеціально обраних органів культурного самоврядування. 5. Право на захист від дискримінації за національною ознакою. Жодна людина не може бути обмежена в правах у зв'язку з її національною належністю. Як окрема людина, так і народ у разі дискримінаційних дій, геноциду щодо них мають право на повну і всебічну реабілітацію та ліквідацію наслідків цих дій [2]. **Висновки.** Проблематика етнополітичних відносин була актуальною в Україні у різні періоди її історії, хоча її гострота була різною і визначалася динамікою різних сегментів етнічних та етнополітичних процесів. Розпад СРСР і проголошення незалежності України актуалізували потребу вироблення етнополітичної політики молодого держави на нових принципах. Станом на 2020 р. налічується більше десяти опублікованих законопроектів (вісім з яких були зареєстровані у Верховній Раді України) про концептуальні засади державної етнополітики, але жоден із них досі не набув статусу закону внаслідок значних розбіжностей у позиціях розробників, експертів та законодавців [1]. Тож прийняття Концепції державної етнополітики, що базуватиметься на кращих світових стандартах і повною мірою відповідатиме існуючим в Україні реаліям, є вкрай актуальним.

Список використаних джерел

- 1.Ляшенко О.О. Державна етнополітика України: науковий і законодавчий аспекти / Ляшенко О.О. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Nzizvru_2018_6_17.pdf
- 2.Основи етнополітичної політики. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/17482/>
- 3.Римаренко С. Ю. Самовизначення особи, нації, держави. К. : Видавничий дім «Юридична книга», 1999. 543 с.
- 4.Різнікова Я.О. Євроінтеграційний контекст модернізації державної етнополітики в Україні / Різнікова Я.О. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/21.pdf>
- 5.Трошинський В. Пошуки згоди і миру в сімействі (концептуальні засади етнополітики) / В. Трошинський, А. Шевченко // Віче. 1997. № 10. С. 31.